

Lofotteaterfestival!

(Stamsund): Stamsund Internasjonale Teaterfestival ble i år arrangert for sjette gang, og for første gang stod dans på hovedprogrammet. Stedet og festivalen var på mange måter et godt sted å være, selv om det var et stykke mellom de kunstneriske høydepunktene.

AV ELISABETH LEINSLIE

Stamsund Internasjonale Teaterfestival
6.-10.juni

«Tiden, som selv den som ikke har noen bolig lever i,» blir til et palass for den reisende, som heller ikke etterlot seg noen. I tre uker stampet hans haller seg nordover, fylt av lyden fra bølgene. Måker og byer, blomster, møbler og statuer dukket opp på veggene, og gjennom vinduene kom det lys, dag og natt.

Lys. Gatene i Svolvær er tomme. Og bak vinduene er papirrullegardinene trukket ned. Sover menneskene? Det er over midnatt; fra en leilighet kommer det stemmer, fra en annen lyden av et måltid. Og hver tone som når over gaten, gjør denne natten om til en dag, som ikke står på kalenderen. Du har trengt inn i tidens magasin ...¹

I et lite fiskevær på Vestvågøy i Lofoten finnes det to teatre. Et figurteater og et teater som arbeider innen den fysiske teatertradisjonen. Teatrene har vært viktige bidragsytere for utviklingen av stedets kulturelle identitet de siste femten årene. Samtidig har de satt fiskeværet på verdenskartet.

Teater NOR og Nordland Figurteater har de siste seks årene arrangert Stamsund Internasjonale Teaterfestival. En festival i vekst, med både lokale, regionale, nasjonale og internasjonale ensembler på programmet. Det er vanskelig å komme utenom stedets særegenhet når man skal omtale en festival som Stamsund Internasjonale Teaterfestival. Stamsund er et eksotisk sted. Lukten av hav og fisk trenger seg inn overalt og særpreger også flere av spillestedene. Det spilles i trålerederier, fiskefryserier, fiskemottak, tørrfisklager og fiskemel-fabrikker (i tillegg til teatrenes egne lokaler).

Profil

Thorbjørn Gabrielsen uttalte i fjor at festivalen befinner seg i puberteten – fremdeles søkende etter sin kunstneriske profil.² Ett år senere fremstår festivalens kunstneriske profil fremdeles ganske sprikende. Men det er ikke lett å finne sin identitet når man har mange hensyn å ta.

Festivalens heterogene karakter kommer hovedsakelig av at festivalen skal fylle mange funksjoner: Festivalen har et hovedprogram, og det er først og fremst her festivalprofilen kommer til syne. Festivalen fungerer også som et bransjetreff for nordnorske scenekunstnere – følgelig åpner den for alle profesjonelle ensembler og produksjoner fra Nord-Norge (også Nordland Figurteater og Teater NORs egne produksjoner). Festivalen skal trekke både lokalt

¹ Walter Benjamin, *Nordens Hav*, 1930 (oversatt av Torodd Karlsten).

² Gabrielsen er kunstnerisk leder for Teater NOR, og har stått for programmeringen av årets festival. Se for øvrig Therese Bjørneboes omtale av fjorårets festival; *Festival i puberteten?*, i: *Norsk Shakespeare- og Teatertidsskrift* nr.2/2005.

og tilreisende publikum – produksjonene bør med andre ord kunne gi gode kunstneriske opplevelser for et publikum med et svært divergerende referansegrunnlag. En annen sympatisk policy i denne sammenheng er at også barn og unge skal inkluderes. Festivalen har derfor et eget program for barn og unge. Det sier seg selv at å skape en spisset profil under disse omstendighetene er et langt utviklingsprosjekt og kanskje ikke nødvendig.

I tillegg til scenekunstprogrammet har festivalen også stedsspesifikke billedkunstprosjekter knyttet til festivalen. IN/BETWEEN: LOCALIZE er et kunstprosjekt hvor seks kunstnere, i dialog med fiskeværet, visualiserer forholdet mellom tradisjon og fornyelse. Jeg rakk ikke over disse utstillingene, men registrerte noen i forbifarten rundt om i Stamsund³. *My Place* er også et stedsspesifikt kunstprosjekt, for barn. Prosjektet foregår i Irland, Sverige og Norge – og bruker stedet og stedets historie som en plattform for barns kunstneriske utforskning av sitt eget sted. Dette prosjektet er under utvikling og vil presenteres ved neste års festival.

Kunstnerisk kvalitet

Festivalens dag to innledet (bl.a.) med et seminar (i regi av Scenekunstbruket og Danse- og teatersentrum) om vurdering av kunstnerisk kvalitet i performativ kunst (her: musikk, dans, teater). I salen satt det mange fagfolk og potensielle oppkjøpere. ”Her er vi på en festival som ikke er redd for diskusjon omkring festivalens kunstneriske program”, tenkte jeg mens jeg hørte Jørn Langsted presentere teorien rundt Ønskekvisten⁴. – Og godt er det, vi trenger diskusjon rundt scenekunst i Norge. Noe av problemet ligger i at vi ofte er uenige i hvordan man gjør det og hva man skal diskutere – og henfaller til subjektiv synsing. Langsted presenterte derimot en mulighet, for et tilnærmet felles referansegrunnlag, eller diskusjonsramme når man diskuterer kunstnerisk kvalitet. Diskusjonen etter innlegget fløt imidlertid stadig ut, og det ble lite fokusert diskusjon rundt kunstnerisk kvalitet. Noe av årsaken kan være at ønskekvisteteorien og -modellen ble presentert noe vanskelig. Og var det ikke vanskelig, så var det banalt. En annen årsak kan være at seminardeltakerne sitter med veldig mange forskjellige problemer og problemstillinger, hver knyttet til ulike arbeidsplasser.

Hovedprogrammet⁵

Årets hovedprogram fokuserte på dans og danseteater (i fjor visuelt teater og neste år tekst, i følge Gabrielsen). Tre norske ensembler og tre internasjonale gjestespill stod på plakaten. Kunstnerisk sett var programmet svært varierende, omtrent halvparten av forestillingene i hovedprogrammet holdt godt kunstnerisk nivå.

Stellaris DansTeater åpnet festivalen med *Geidosis* -- en forestilling basert på samisk mytologi og musikk. Verkets ritualistiske og nordnorske preg satte et anslag for festivalen som på mange måter understreket dette stedets natur og kultur. Anslaget ble videreført av to påfølgende koreografier; en på kaia – akkompagnert av havet, og en på taket – akkompagnert av Vestvågøys fjell.

Det er ikke lett å forutsi hvordan et verk vil bli tatt i mot. Flere av forestillingene opplevde alt fra trampeklapp til svært misfornøyde tilskuere. Meksikanske Teatro Inercias *Transmutation* er kanskje det mest ekstreme eksemplet på dette; en skare tilskuere forlot rommet etter en stund. En annen skare ga han stående applaus og jubel. Hans ritual- og living sculpture-

³ Du kan lese mer om dette prosjektet på www.inbetween.no, eller på www.stamsund-internasjonale.no

⁴ Jørn Langsted, Karen Hannah og Charlotte Rørdam Larsen: *Ønskekvisten – en håndbog i evaluering af teater, dans og musikk*, Forlaget Klim, 2005. Se også anmeldelse av boken ved Kristian Seltun i *Norsk Shakespeare- og Teatertidsskrift* nr. 2/2005.

⁵ Forestillinger jeg ikke så: Teatro Inercias *Deathdance*, Kreutzerkompanis *Irre*

pregede verk var nærmest kontekstspesifikt, og hørte nok mer hjemme på en fullmånefest et eller annet sted i verden, enn på Stamsund Internasjonale Teaterfestival.

Jo Strømgren Kompanis nye produksjon *Klosteret* var en av festivalens høydepunkter. Selv om denne (foreløpig) ikke når de samme høyder som *Hospitalet*, så er det en god forestilling som i beste Strømgrensk ånd samtidig er grotesk, naiv, morsom og tragisk.

Med *Klosteret* ferdigstiller Strømgren sin trilogi (I: *Departementet*, II: *Hospitalet*) som på ulike måter har tatt for seg maktspill i en gruppe mennesker som lever på et isolert og forlatt sted. Strømgren viderefører også sitt velutviklede og særegne scenespråk i grenselandet mellom teater og dans – hvor også nonsensspråk er sentralt i uttrykket.

Nonnene Gabriella, Suzanna og Berni lever isolert i et mørkt katolsk kloster i Bern (Sveits) og er i ferd med å miste sin tro. Noe som har ført dem inn i et destruktivt maktspill. Maktspill, religionens strenge moral, dobbeltmoral og nonnens lengsel etter tegn fra oven, er hovedtemaene i forestillingen. En svært aktuell forestilling med andre ord, sett i lys av dagens fokus på religiøs fanatisme.

I Stamsund fremstod *Klosteret* som en hysterisk komedie i tegneserieform. Men verket er nok mer alvorlig enn det som kom frem på festivalens forestilling. Galskapen, i både humoren og nonnene, tok for tidlig og for ofte overhånd. Slik overkjørte denne forestillingen den dramaturgiske oppbyggingen som lå i grunnen. Men selv om aktørene i for stor grad ble revet med av sin egen humor, mestret de formen. De vekslet mellom dans, sang og spill med største letthet. Rytme, timing og samspill satt som støpt – og deres outrerte ekspressivitet var deilig å bivåne.

Også i **Movement Theatre Group Bambies** (Nederland) *Knuckles* ble vi tatt med inn i et tegneserielignende univers; et koreografert pubslagsmål, hvor musikken samples med slaglyder fra tegnefilmen. Aktørene var habile og ekstremt presise, både i forhold til lyden og koreografien. Forestillingen ble aldri mer enn en frenetisk feiring av poesien i et skikkelig harry og rått pubslagsmålet. Det var heller ikke meningen -- den var en fest, og satte full fart i festivalstemningen. Da Bambie fredag kveld åpnet baren og bød til fest i sin scenografi, var festivalsuksessen komplett.

Kassandra Production fra Århus gjestet festivalen med produksjonen *Blændværk*, om det moderne menneskes streben etter ytre skjønnhet og skrekken for kroppens forfall. I utgangspunktet er jo dette aktuelle problemstilling for dagens publikum, men det hjelper lite når verket fremstår som endimensjonalt og har få interessante sceneløsninger. Dessuten henger formspråket i stor grad igjen i 1990-årene. Jeg mener ikke man skal unngå tradisjonell estetikk og strategier, men når valgene ikke tilfører verket noe særlig overhodet blir det direkte kjedelig å bivåne.

Kreutzerkompanis⁶ *Irre* var den forestillingen på festivalen som beveget seg lengst bort fra danseteater-formen. Verket er andre del i en trilogi som knyttes sammen av en overordnet romlig orientering basert på fysisk interaksjon. *Irre* beveger seg bl.a. i spenningsfeltet mellom kropp og teknologi – hvor stadig nye sammenkoblinger mellom samtidsdans og elektronisk kunst oppstår. Dans, musikk og video smeltet sammen til helhetlige uttrykk, for i det neste sekund å være kontrasterende krefter. Denne vekslingen mellom helhet og fragmentering

⁶ Jeg så ikke denne forestillingen i Stamsund, mine refleksjoner og opplevelser er basert på premieren på Black Box Teater i Oslo 25.01.06.

skapte en urovekkende atmosfære i rommet. En uro som ble videreført i dobbeltheten mellom det ekstremt formorientert og det ekstremt psykologiserende i uttrykket. Via uro dro verket oss videre inn i et klaustrofobisk og marerittlignende landskap hvor bl.a. menneskets søken etter seg selv og andre fremtrer som sentrale tema.

Sápmi

Da **Beaivvás Sámi Teáther** etter store forsinkelser, grunnet fly og tapt bagasje, endelig stod på scenen var publikum både frosne og forventningsfulle. Hvor ofte får man sjansen til å oppleve en joikeopera?

En teltkonstruksjon dannet spillerommet. Samtidsmusikk i møte med tradisjonell samisk klang, og joik, resitasjon og korsang dannet det musiske rommet. På scenen stod både musikere, skuespillere, teatersjefen og teatrets administrasjon og tekniske stab. Med elementer fra Østens drama, greske tragedier, fortellerteater, opera og moderne teater fortalte de fabelen om Skuolffi – naturmenneskets møte med sivilisasjonen og den norske mannen.

Utgangspunktet var godt, men denne hybridforestillingen fungerte ikke. Den sprikte i alt for mange retninger, var urytmisk, stiv og sangkvaliteten var stort sett for dårlig (spesielt koret) til at sangen kunne fungere som et av forestillingens bærende elementer.

Sydsamisk Teater har 20-årsjubileum i år og viste i den anledning *Den samiske mannen*, en monolog med Mikkel Gaup. Et sympatisk verk som tok sikte på å utfordre myten om den samiske mannen. Forestillingen begynte bra, med selvironiske poenger og Gaup som en energisk og kraftfull 'sønn av solen'. Gaups energi falt aldri, men han klarte ikke alene å bære verket. Tekstgrunnlaget var for banalt, og region virket nærmest fraværende.

Begge disse forestillingene tar opp viktige tema fra samenes historie og samtid, med sterke politiske undertoner. Problemet er at poengene stadig er banale og overtydelig politiske.

Barn og unge⁷

Panta Rei Danseteater (PRD) todelt forestilling var en av festivalens høydepunkter. Ensemblets lekende og energiske danseteater både sjarmerte, engasjerte og stilte opp aktuelle problemstillinger for den tilsiktede aldersgruppen (fra 10 år). Formen var tilgjengelig og fortellende, men manglet allikevel ikke friksjon. Verkene balanserte også godt mellom det mimiske og danseriske.

I pausen mellom *Invisible dances* og *Underveis* viste noen av Stamsunds barn og unge forestillingen de hadde laget på workshop i samarbeid med PRD. På ti timer hadde de laget en imponerende og egenartet koreografi, *Exploding chairs*, og med stor konsentrasjon og bevegelsesglede danset de seg inn som nok et festivalhøydepunkt.

Teater Visuell stilte med tradisjonelt figurteater for de aller minste. *Katta og svinet* var en akkurat passe enkel historie (for aldersgruppen, fra 4 år) om grisen Nossum og katten Katharina – to individer som finner hverandre tross store ulikheter. Scenografien spilte en egen rolle i verket, den bød på stadig nye og finurlige overraskelser – for både store og små. Tekstmessig skiftet forestillingen mellom tale og sang, hvor sangsekvensene nærmest ble borte i en slags talesang som var lite fengende. Med et hevet musisk nivå ville dette være en forestilling som nok ville gått rett hjem hos de fleste småbarn.

⁷ Forestillinger jeg ikke så: Danseteater Dees' *Eg, eg og eg*, Nordic Black Express' *Prinsessa og Gåtene*, Figurteatret i Nordlands *Kjøttbeinmysteriet*.

Øvrige forestillinger⁸

Det engelske gate- og figurteaterkompaniet **Pickled Image** representerte også det klassiske figurteatret, med *Houdini's suitcase* (coproduksjon FIN). En rusten sirkusartist ser tilbake på sitt liv, både i sirkuset, krigen og oppvekstårene. Dukkene og karakterene er supre og scenen bygget opp av gamle koffertene – som inneholder hovedpersonens mange minner og scener fra hans liv. Dessverre ble forestillingen jeg så delvis ødelagt av at lyskjøreren var dårlig på timing og gjorde noen bommerter som førte til at et par scener falt bort i mørket.

Teater Allena gjestet festivalen med sin klassiker *Macbeth*. Hvor en pølse, termos, tomat og øl er noen av rolleinnhaverne. Denne hysteriske Shakespearetolkningen er spilt, til manges begeistring, i over ti år. Lasse Åkerlund spilte også *Bortbytningen* basert på Selma Lagerlöfs historie – med et lignende konsept som *Macbeth*. I *Bortbytningen* er det en tjenestemanns kontorrekvisitter som er rollene. Språket er nonsens, for dette er en forestilling hvor også publikum skal spille roller – flyktninger som venter på oppholdstillatelse.

I foajeen før forestillingen sa Åkerlund at vi skulle ”lossas”. Problemet var at han ikke sa noe om hva vi skulle ’late som’. For de som ikke kjente til forestillingen på forhånd virket nok dette bare forvirrende. Selv en trøtt, men informert anmelder (undertegnede) tok ikke poenget i foajeen. Denne glippen gjorde at kontrakten med publikum (som var en viktig del av verket) ikke ble etablert på riktige premisser. Forestillingen led under dette, og selv om Åkerlund er veldig god og morsom ble poenget med historien og nonsensspråket borte.

Nordland Teaters *Eva, Hitlers elskede* ga oss et godt innblikk i hvem nazitysklands hemmelige Førstedame kunne ha vært. Hun fremsto først og fremst som en naiv og forfengelig narsissist som drømte om å dra til Hollywood for å gjøre karriere som filmskuespiller (og lage en selvbiografisk film). Historien var lagt til timene mellom vielsen og selvmordene i Førerbunkerens Marie Liland Kristensen hadde full kontroll over sin rolle, både som naiv Førstedame og som avslører av Hitlers måte å bruke folk rundt seg som brikker i sin iscenesettelse.

Teater NORs *Bukse og bass* kan sies å være en identitetsfortelling, hvor Øystein Sanne reflekterer rundt sin hverdag, tilstedeværelse i eget liv og mye mer som jeg ikke skal begi meg ut på å tolke her. Forestillingen fungerer nok spesielt godt for de som liker å kikke inn i andres virkelighets- og identitetsforståelse. Ved utstrakt bruk av video, musikk, lyd og tablå lignende scener har Teater NOR med dette skapt et poetisk verk som holder stand til omtrent ¾ ut i verket – da avslutningen starter – herfra virker verket uferdig og famlende.

Altså

Dette var mye om mye – skal jeg nå driste meg til en konklusjon? Jeg skrev innledningsvis at festivalens profil også i år virket noe sprikende, og at en av årsakene er alle funksjonene festivalen skal fylle. Men, det er kanskje på tide å revurdere noen strategier? Det er jo hovedprogrammet som styrer hvert års festivalprofil. Jeg spør meg da hvorfor ikke denne profilen, som i år var dans, kan forplante seg til barne- og ungdomsprogrammet? Og hva med figurteater? Det finnes figurteater som fokuserer på dans og bevegelse. Om dette ble tatt hensyn til tidligere i prosessen ville festivalen fremstått som mer enhetlig (her skal det sies at FIN i mindre grad har vært med i festivalprosessen dette året). En annen side av festivalen er det nordnorske bransjetreffet. Det er bra at nordnorsk teater og dans får spille på en slik festival, men kanskje burde disse produksjonene også gjennomgå en kvalitetsvurdering og

⁸ Forestillinger jeg ikke så: Nordland Teaters *A Tribute to Radka Toneff*, Eilertsen & Granados' *En ensom sneip*, Teater Allenas *Macbeth*.

utsiling? Hvorfor skal man vise frem dårlige produksjoner på en internasjonal festival? Vil ikke det være å gjøre seg selv en bjørnetjeneste? Eller er den nåværende strategien viktig distriktpolitisk sett?

Til slutt

Tross svært varierende program når det angår kunstnerisk kvalitet, så var årets festival i Stamsund et veldig godt sted å være. Inkluderende og hyggelig stemning. Og det var ikke bare et bransjetreff for nordnorsk teater, bransjen rundt den kulturelle skolesekken møttes også på Stamsund i år, og flere andre. Det var med andre ord mange fagfolk samlet på et lite sted og mange gode teater- og dansediskusjoner, med og uten alkohol til bords. Festivalens infrastruktur var også upåklagelig – bl.a.; maks ti minutter å gå til spille-, utstillings-, seminar- og sosialiseringsteder.

Og så må vi ikke glemme bursdagen som fant sted onsdag formiddag. Figurteatret i Nordland (FIN) fylte 15 år i år. Jubileet ble feiret med øl, vin og fingermat i Teaterkaféen, samt avdekking av teatrets jubileumsbanner – med teatersjefen (Preben Faye-Schjøll) dansende i forgrunnen. Gratulerer!